SANTU WISTIN STUDJAT BHALA KITTIEB

Tal-Kav. Dr. V. M. PELLEGRINI, LL.D.

Ħafna jaħsbu li Santu Wistin huwa biss l-awtur tal-"Qrariet" u forsi bħala l-protagonista ta' dak ir-rumanz storiku miktub minn Giovanni Papini, l-iskrittur tal-famuża Ħajja ta' Kristu. Din l-allużjoni hi magħmula bla malizzja iżda mhux mingħajr skop, għax jien naħseb li l-Papini f'Santu Wistin jogħġbu iżjed il-bniedem milli l-Qaddis; l-istess kif bosta jaraw fil-"Qrariet", aktar ir-rumanz ta' ħajjet Santu Wistin, milli trattat fuq l-umiltà, fejn il-kittieb jikxef dak kollu li hu ta' sogħba u miżtħija fit-tikiriet tiegħu u fl-istess ħin jinseġ xogħol ta' tagħlim u siwi biex jagħti tama fil-ħniena bla qies li hi f'Alla u jqim lill-istess Alla b'ħeġġa u fervur kif jistħoqqlu.

Iżda Santu Wistin minbarra l-magħrufa "Qrariet" kiteb ukoll tlieta u disgħin trattat imqassma f'mitejn tnejn u tletin ktieb kif igħid hu stess fl-opra "Retrationes" li ġabar fiha dak kollu li matul ħajtu kien kiteb u wara li fela bir reqqa kollha l-istess kitba qal ukol fejn kellu xi ineżattezzi u ta tagħrif aħjar dwar l-istess xogħlijiet tiegħu. Ta' min ifakkar li kif kien qal Possidju fuq l-Isqof ta' Ippona, wara dak li Ġilormu kien kiteb fuq Oriġene, in-numru tax-xogħlijiet li kiteb Santu Wistin huwa hekk kbir li min jrid tassew jaqrahom u jixtarrhom sewwa, bilkemm kemm jasal għal dan, kieku kellu jaħli ħajtu kollha fuqhom.

Minbarra x-xogħlijiet ġa msemmija, Santu Wistin sawwar ukoll bosta xogħlijiet oħra bħalma huma dawk ta' natura filosofika, apoloġetika, dogmatika, polemika, antjarjana, morali kif ukoll bosta prietki u ittri mibgħuta lill-aqwa personalitajiet ta' żminijietu, b'kollox kif jidher minn l-"Indiculus librorum, tractatum et epistolarum Sancti Augustini", miġbur minn l-imsemmi Possidju, Isqof ta' Calama, u kittieba tal-ħajja tal-Qaddis, bejn wieħed u ieħor elf u tliet mitt biċċa xogħol, minbarra dawk li Possidju ma rnexxilux jiġbor.

U tabilħaqq f'Santu Wistin insibu miġbura kwalitajiet hekk għolja li l-istudjużi ta' kull żmien, meta tpoġġihom ħdejh jisfaw fix-xejn u l-kitba tagħhom tajba biss biex tpoġġihom fuq il-bankijiet ta' l iskola. Jiena bħala kittieb u poeta nħares lejn Santu Wistin mhux bħala l-qaddis li jistħoqqlu jkun meqjum minn kull nisrani, iżda wkoll il-kittieb li fih insib il-ġenju mimli ħajja u qawwa, li tassew igħaxxaqni.

L-istil tiegħu huwa rapsodija li ssaħħar; u f'waqtiet issibu kollu ħlewwa u ħrara, bħal meta taqra xi proża romantika, waqt li f'oħrajn issibu jimraħ f'kitba għolja, armonjuża u preċiża bħal ma niltaqgħu

magħha fl-aħjar xogħlijiet ta' Ċiċerun; f'oħrajn issibu ġwejjed, sempliċi u kollu reqqa bħal ma huma d-Djalogi ta' Platone; u f'daqqa waħda mbagħad jinbidel f'aħrax u kollu qilla kif ħafna drabi kien ikun Tertulliano.

Bħala poeta jista' jiġi mxebbah ma' l-aqwa kittieba Latini ta' żminijietu, bħal ma huma Macrobio u Claudiano u bejn it-tmiem tar-raba' seklu u l-bidu tal-ħames, huwa waħdu, jiġbor ġo fih dik l-arti għolja tal-proża Latina, b'dan li mal-maestà ta' qabel, huwa żied xi ħaġa iktar ta' qawwa u ta'ha x-xebh ta' dik ta' żminijietna.
iktar ta' qawwa u taha x-xebh ta' dik ta' żmini'ietna.

Is-sigriet tal-kobor tiegħu bħala kittieb u filosofu, igħid Giovanni Papini (u f'dan il-kamp tistħoqq lill-Fjorentin dik l-awtorità letterarja li jgawdi), insibuh f'dan: li huwa, filwaqt li jgħid dak li jaħseb u jħoss ġo fih dak li jistqarr. Għal Santu Wistin, Alla ma hux ħsieb li wieħed għad irid jiltaqa' miegħu, iżda verità ħajja li titpaxxa biha. Il-verità ma hix ħaġa li titgħallimha, iżda ġid li kulħadd jixtiequ; id-din nisrani ma hux ġabra ta' tagħlim, iżda ħajja li wieħed għandu fiha nfisha. Santu Wistin ġabar l-għerf teoloġiku fir-ruħ tal-bniedem, dewweb il-ħsieb safi fil-forza tal-qalb u ttajjar fis-sema ideoloġiku bi ġwienaħ tan-nar. Taħt ix-xbieha ta' sliem universali ssib dejjem f'Santu Wistin xi fdal ta' polemika personali, xi rifless ta' awtobijografija, u għal din is-sejħa tiegħu, għas-sentimenti moħbija tal-bniedem, kif ukoll għat-thewdin kollu ħrara li bih huwa jersaq lejn il-ħsieb filosofiku, wieħed jista' jgħid li Santu Wistin huwa tassew l-ewwel romantiku tal-lvant u l-ewwel bniedem modern. F'dan is-sens il-Petrarca li skond xi wħud jistħoqqlu dan it-titolu mhux ħlief dixxiplu u segwaċi tiegħu.

Bħala filosofu l-Isqof ta' Ippona għandu l-unur li ħsibijiet tiegħu nsibuhom jidwu fix-xogħlijiet ta' Anselmo, Tommaso, Leibnitz, Cartesio, Pascal, Bossuet u ta' ħafna u ħafna oħrajn. L-iżvilup ta' l-idejat tiegħu, igħidilna Umberto Moricca, speċjalment qabel jasal għal dak li ma jidhirx; minn dak li hu sod għal dak li ma tistax taqdi; minn dak li hu ta' din id-dinja għal dak li hu barra mid-dinja. Għal Santu Wistin it-tluq huwa mill-bniedem, il-wasla f'Alla. Il-filosofija ta' Platone tgħinu f'din il-mixja hekk mudlama. Għalih huwa ċert li ma jista' jkun hemm ebda tilwim bejn ir-raġuni u t-twemmin u minn Platone għaraf li l-IDEJJIET huma tabilħaqq ir-raġunijiet li ma jidhrux ta' dak kollu li jitbiddel u li jidher: veritajiet ta' dejjem. Biex Santu Wistin jasal ħalli jagħraf sewwa din l-idea, huwa jitla' tarġa tarġa fit-tagħrif meħtieġ, sakemm jasal fil-ħsieb ewlieni; u jibqa' jagħmel hekk, sakemm id-dawl t'Alla ma jiddix hekk qawwi f'għajnejh, li jnebbhu bil-verità assoluta. F'dak il-ħin il-filosofu jsir teologu.

U tabilħaqq Santu Wistin huwa l-ikbar teologu nisrani tal-Knisja tal-Lvant. Għat-tkattir tas-sistema teoloġiku Agostinjan serva ħafna t-taqbid li kellu kontra l-ereżiji kollha ta' żminijietu: fl-ewwel lok dak

kontra l-arjaniżmu biex isaħħaħ id-domma tat-Trinità, id-divinità ta' Ġesù Kristu u l-perfezzjoni tal-morali evanġelika; imbagħad kontra l-Manikejiżmu li jiċħad l-essenza divina fil-bniedem, fit-tagħlim falz li s-sewwa u l-ħażin huma qawwija xorta biex juri l-unità indiviżibbli u t-tjieba bla qies ta' Alla u b'hekk irodd lill-bniedem il-libertà ewlenija u l-kobor tiegħu morali; kontra d-donatiżmu li jiċħad is-setgħa u l-għaqda tal-Knisja, biex jiddefendi t-twemmin ta' l-universalità tal-Knisja; kontra l-pelaġjaniżmu li jiċħad il-grazzja kif ukoll il-bżonn tal-fidwa meħtieġa biex issaħħah in-natura dgħajfa tal-wild ta' Adam, suġġetti għall-ħażen, imxaqilba lejn id-dnub; u għalhekk il-ħtieġa tal-għajnuna t'Alla.

Mill-ftit li stajt niġbor f'din il-kitba qasira fuq argument hekk vast, jidher li Santu Wistin kien tabilħaqq ġenju mill-ikbar, li ttajjar fil-għoli bħall-ajkli u li l-bnedmin iħarsu lejh bħala wieħed li għen il-progress u l-feliċità tagħhom. Huwa għalhekk xieraq li l-opra tiegħu għandha tkun magħrufa minn kulħadd, wisq iktar minna l-insara, li f'Santu Wistin naraw mhux biss il-kittieb li jgħaġġeb bil-ħila letterarja tiegħu, iżda wkoll il-qaddis, li l-Knisja tagħraf bħala wieħed mill-aqwa Dutturi tagħha.